

واکنش‌ها و پیش‌بینی‌های اندیشکده‌های جهانی به یادداشت تفاهم ایالات متحده و ایران (ژوئن ۲۰۲۶)

اندیشکده رسانه و جامعه

مقدمه

پس از ماه‌ها درگیری ویرانگر نظامی که با نام رمز «عملیات خشم حماسی» (Operation Epic Fury) در ۲۸ فوریه ۲۰۲۶ توسط ایالات متحده و اسرائیل علیه جمهوری اسلامی ایران آغاز شد، امضای یادداشت تفاهم (MoU) چهارده‌ماده‌ای در ۱۷ و ۱۸ ژوئن ۲۰۲۶، نقطه عطفی بی‌سابقه در معادلات ژئوپلیتیک خاورمیانه به شمار می‌رود.^۱ این توافق که با میانجی‌گری فعالانه پاکستان، قطر و عمان به دست آمد و به صورت مجازی در کاخ ورسای و تهران به امضای روسای جمهور دو کشور رسید، به یک منازعه ۱۱۰ روزه که پیامدهای فاجعه‌باری برای اقتصاد جهانی، کریدورهای انرژی و امنیت منطقه‌ای داشت، به طور موقت پایان داد.^۱

گزارش تحلیلی و راهبردی پیش رو، با کالبدشکافی دقیق داده‌ها، برآوردها و موضع‌گیری‌های اندیشکده‌های برجسته در ایالات متحده، اروپا و اسرائیل، به بررسی واکنش‌های کارشناسی به این رویداد می‌پردازد. این ارزیابی، پیش‌بینی‌های استراتژیک در حوزه‌های سیاست کلان، چشم‌انداز جنگ، اقتصاد انرژی، ترتیبات امنیتی تنگه هرمز و به طور ویژه، تأثیر مناقشات ادامه‌دار در جبهه لبنان بر پایداری این تفاهم‌نامه را با جزئیات کامل تشریح می‌کند.

۱. تحلیل ساختاری یادداشت تفاهم و واکنش‌های کلان اندیشکده‌ها

یادداشت تفاهم اسلام‌آباد میان واشنگتن و تهران، سندی است که بر اساس امتیازات زودهنگام و تعویق عامدانه مسائل غامض استوار شده است. این تفاهم‌نامه ۱۴ ماده‌ای، خواستار توقف فوری و دائمی تمامی عملیات‌های نظامی در تمامی جبهه‌ها (از جمله لبنان) است، محاصره دریایی ایران را در مدت ۳۰ روز پایان می‌بخشد، امکان صدور معافیت‌های فوری تحریمی برای صادرات نفت و خدمات بانکی را فراهم می‌کند، دارایی‌های بلوکه‌شده ایران (تخمین زده شده حدود ۲۴ میلیارد دلار) را آزاد می‌سازد و ایجاد یک صندوق ۳۰۰ میلیارد دلاری برای بازسازی اقتصاد ایران را پیشنهاد می‌دهد.^۴ در مقابل، ایران متعهد به بازگشایی موقت تنگه هرمز، حفظ وضعیت موجود (Status Quo) در برنامه هسته‌ای خود و آغاز یک دوره مذاکرات ۶۰ روزه برای دستیابی به توافق نهایی شده است.^۵

واکنش جوامع اندیشکده‌ای به این معماری حقوقی و سیاسی، به شدت قطبی و متأثر از منافع ملی و استراتژیک حوزه‌های متبوع آن‌هاست.

۱/۱ چشم‌انداز اندیشکده‌های ایالات متحده: «ابهام سازنده» یا «تسلیم استراتژیک»؟

در واشنگتن، نهادهای پژوهشی با نگاهی به شدت انتقادی و محتاطانه به این توافق می‌نگرند. اجماع نسبی در میان مؤسسات برجسته‌ای نظیر مؤسسه مطالعات جنگ (ISW)، پروژه تهدیدات حیاتی (CTP)، مؤسسه خاورمیانه (MEI)، بنیاد کارنگی برای

صلح بین‌المللی و مؤسسه واشنگتن برای سیاست خاور نزدیک، بر این است که ایالات متحده برای خروج از یک بحران اقتصادی و سیاسی خودساخته، امتیازات نقدی و نامتقارنی را به تهران واگذار کرده است. متیو لویث از مؤسسه واشنگتن معتقد است که ساختار این تفاهم‌نامه به گونه‌ای است که بار اصلی را بر دوش ایالات متحده می‌گذارد تا ایران را به میز مذاکره بکشاند و نشان می‌دهد که واشنگتن بیش از تهران به این توافق نیاز داشته است.^{۱۰} مؤسسه ISW نیز در تحلیل‌های روزانه خود استدلال می‌کند که ایران با هوشمندی، توافق را به نحوی پیکربندی کرده است که اهرم‌های فشار اقتصادی و نظامی آمریکا در طول دوره ۶۰ روزه مذاکرات خنثی شود. رسانه‌های داخلی ایران نیز این رویداد را نه صرفاً یک آتش‌بس، بلکه «تدوین سیاسی واقعیت‌های میدان نبرد» می‌خوانند که به معنای پیروزی راهبردی تهران است.^{۱۱} جیمز اکتون از بنیاد کارنگی، با اشاره به درس‌های تاریخی، هشدار می‌دهد که «ابهام، نسخه شکست است». وی با مقایسه این تفاهم‌نامه با توافقات شکننده اوایل دهه ۲۰۰۰ (که در آن‌ها از عبارات مبهمی نظیر "تضمین‌های عینی" استفاده شده بود)، استدلال می‌کند که تعویق مسائل اصلی و اتکا به عباراتی مانند "نیازهای هسته‌ای ایران"، راه را برای تفسیرهای متعارض و در نهایت فروپاشی توافق در آینده هموار می‌سازد.^{۱۲} برایان کاتولیس از مؤسسه MEI نیز معتقد است که جنگ اهداف اعلام‌شده خود را محقق نساخت و این توافق صرفاً تلاشی برای جمع‌کردن یک «بحران غیرضروری» است که در نهایت توانایی رژیم ایران برای تهدید منافع آمریکا در منطقه را از بین نمی‌برد.^{۱۴}

۱/۲. تحلیل استراتژیک اندیشکده‌های اسرائیل: انزوا و تضعیف بازدارندگی

جامعه فکری و امنیتی اسرائیل، از جمله مؤسسه مطالعات امنیت ملی (INSS)، مرکز بسین-سادات (BESA) و اندیشکده میتویم (Mitvim)، این تفاهم‌نامه را یک فاجعه نمادین و استراتژیک برای امنیت ملی تل‌آویو ارزیابی می‌کنند. تحلیل‌های اسرائیلی نشان می‌دهد که واشنگتن با دور زدن متحد خود و پذیرش شروط تهران، استقلال عمل اسرائیل را به شدت محدود کرده است.^{۱۵}

یوناتان تووال از اندیشکده میتویم خاطرنشان می‌کند که فضای حاکم بر محافل تصمیم‌گیری در تل‌آویو، آمیخته‌ای از «خشم، سوءظن و تحقیر» است. ایالات متحده به عنوان مهم‌ترین متحد اسرائیل، با اصلی‌ترین دشمن این کشور به توافقی دست یافته که نه تنها امتیازات اقتصادی عظیمی به تهران می‌دهد، بلکه اسرائیل را صراحتاً موظف به توقف عملیات نظامی خود در لبنان می‌کند.^{۱۶} دالیا شیندلین، تحلیلگر سیاسی، معتقد است که کابینه نتانیاهو اکنون تنها ۶۰ روز فرصت دارد تا ایالات متحده را برای گنجاندن محدودیت‌های سخت‌تر علیه برنامه هسته‌ای و موشکی ایران در توافق نهایی تحت فشار قرار دهد.^{۱۶} ارنا میزراحی از INSS نیز در تحلیل پیامدهای این توافق می‌نویسد که تحمیل آتش‌بس در جبهه لبنان از سوی آمریکا، روایت استراتژیک ایران مبنی بر «وحدت میدان‌ها» را تقویت می‌کند، در حالی که استراتژی کلان اسرائیل همواره بر تفکیک جبهه‌ها استوار بوده است. با این حال، وی پیشنهاد می‌کند که اسرائیل به جای تقابل محض، باید از این فرصت دیپلماتیک استفاده کرده و امتیازات احتمالی ناشی از کاهش تنش را به دولت و ارتش لبنان (و نه حزب‌الله) اعطا کند تا شاید بتواند ساختار سیاسی لبنان را در برابر نفوذ ایران تقویت نماید.^{۱۷} مرکز BESA نیز تأکید دارد که اگرچه ایران از نظر نظامی تضعیف شده، اما از نظر سیاسی دست‌نخورده باقی مانده و اسرائیل نتوانسته است تهدید را به طور کامل از میان بردارد.^{۱۷}

۱/۳. رویکرد اندیشکده‌های اروپایی: استقبال از امنیت انرژی توأم با بی‌اعتمادی به هنجارها

اندیشکده‌های اروپایی نظیر چتم هاوس (Chatham House) و شورای روابط خارجی اروپا (ECFR) رویکردی کاملاً عمل‌گرایانه دارند. اولویت حیاتی اروپا در این بحران، بازگشایی مسیرهای انرژی و جلوگیری از فروپاشی اقتصادهای وابسته به واردات نفت بوده است. از این رو، اروپایی‌ها از پایان درگیری‌ها عمیقاً استقبال کرده‌اند، اما نسبت به پایداری این چارچوب حقوقی و انگیزه‌های طرفین بدبین هستند.^{۱۸}

مارک ولر، مدیر مرکز حاکمیت جهانی در چتم هاوس، در یک تحلیل حقوقی موشکافانه بیان می‌کند که این تفاهم‌نامه تقریباً تمامی خواسته‌های حداکثری ایران را در خود جای داده است. او این توافق را بیشتر یک «ابزار حفظ آبرو» (Face-saving device) برای ایالات متحده توصیف می‌کند. به گفته ولر، جالب توجه است که دولت ترامپ، که پیش‌تر نهادهای بین‌المللی را تحقیر می‌کرد، اکنون برای اجرای این توافق و نظارت بر برنامه هسته‌ای ایران کاملاً به آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و قطعنامه‌های الزام‌آور شورای امنیت سازمان ملل وابسته شده است.^{۱۸}

همزمان، ECFR در تحلیل‌های خود بر کاهش شدید اعتماد اروپا به تضمین‌های امنیتی آمریکا تأکید دارد. نظرسنجی این اندیشکده در ۱۵ کشور اروپایی نشان می‌دهد که تنها ۱۰ درصد از شهروندان اروپایی همچنان آمریکا را یک متحد قابل اتکا می‌دانند.^{۲۰} به همین دلیل، اندیشکده‌های اروپایی به دولت‌های خود توصیه کرده‌اند که یک ائتلاف دریایی اروپایی (مستقل از فرماندهی آمریکا) را برای تأمین امنیت ناوبری در تنگه هرمز و مین‌روبی تشکیل دهند تا در صورت نقض توافق توسط ترامپ یا ایران، امنیت انرژی قاره سبز مجدداً گروگان گرفته نشود.^{۱۹} ایتالیا و فرانسه قبلاً آمادگی خود را برای اعزام ناوگان و تجهیزات مین‌روبی اعلام کرده‌اند.^{۲۱}

رویکرد منطقه‌ای	نگاه به تفاهم‌نامه	نقاط قوت ارزیابی‌شده	آسیب‌پذیری‌ها و تهدیدهای ادراک‌شده
ایالات متحده	توافق مبتنی بر محدودسازی آسیب	بازگشایی آبراه‌های بین‌المللی و کاهش قیمت سوخت	از دست دادن اهرم‌های اقتصادی پیش از اخذ امتیازات غیرقابل بازگشت هسته‌ای
اسرائیل	تسلیم استراتژیک متحد غربی	خرید زمان برای بازسازی نظامی	تثبیت نفوذ منطقه‌ای ایران و تحمیل فشار بین‌المللی برای خروج از لبنان
اروپا	راه‌حل عمل‌گرایانه و موقت	احیای امنیت انرژی و بازگشت به هنجارهای چندجانبه	شکندگی توافق ناشی از ماهیت ابهام‌آمیز آن و عدم استقلال استراتژیک اروپا

۲. اقتصاد کلان، امنیت انرژی و آینده هژمونیک در تنگه هرمز

جنگ ۱۱۰ روزه، ویرانگرترین شوک عرضه نفت و گاز در تاریخ معاصر را رقم زد. بسته شدن عملی تنگه هرمز توسط ایران و

مین‌گذاری گسترده آن، عبور و مرور دریایی را به میزان ۹۵ درصد کاهش داد^{۲۲}. این انسداد باعث شد قیمت بنزین در ایالات متحده به رکورد ۴ تا ۶ دلار در هر گالن برسد و ۱۵ کشور در آسیا (که ۶۰ درصد نفت خود را از خاورمیانه تأمین می‌کنند) برای دریافت وام‌های اضطراری به بانک توسعه آسیایی مراجعه کنند. کشورهایی نظیر فیلیپین و سریلانکا حتی مجبور به اجرای هفته‌های کاری چهار روزه شدند.^{۲۳}

خسارات مستقیم جنگ برای ارتش آمریکا بین ۲۹ تا ۳۴ میلیارد دلار برآورد شده و هزینه بازسازی زیرساخت‌های انرژی آسیب‌دیده در کشورهای حاشیه خلیج فارس (به ویژه امارات متحده عربی) حدود ۵۸ میلیارد دلار تخمین زده می‌شود^{۲۴}. در چنین فضایی، بازگشایی تنگه هرمز در بندهای ۴ و ۵ تفاهم‌نامه، قلب تپنده این توافق به شمار می‌رود.^۴

۲/۱. چالش حقوقی و معمای «ترانزیت رایگان»

بر اساس متن توافق، ایالات متحده موظف است محاصره دریایی بنادر ایران را ظرف ۳۰ روز به طور کامل پایان دهد. در مقابل، ایران متعهد شده است که تمام تلاش خود را برای عبور امن و بدون هزینه کشتی‌های تجاری به مدت «تنها ۶۰ روز» به کار گیرد.^۵ این شرط زمانی محدود (۶۰ روز)، بحث‌های گسترده‌ای را در میان حقوق‌دانان و استراتژیست‌های دریایی برانگیخته است.

مؤسسه ISW و اندیشکده MEI به صراحت هشدار می‌دهند که ایران قصد دارد از این ابهام عامدانه برای تثبیت کنترل و اعمال حاکمیت خود بر تنگه هرمز استفاده کند. مقامات ایرانی، از جمله اسماعیل بقائی (سخنگوی وزارت خارجه) و عباس عراقچی (وزیر امور خارجه)، اعلام کرده‌اند که ایران پس از ۶۰ روز، با هماهنگی عمان اقدام به دریافت «حق خدمات دریایی» و مدیریت ترافیک کشتی‌ها خواهد کرد.^{۲۵}

از منظر حقوق بین‌الملل، کنوانسیون حقوق دریاهای سازمان ملل (UNCLOS) اخذ عوارض برای حق ترانزیت از تنگه‌های بین‌المللی را ممنوع کرده است^{۲۶}. با این حال، تحلیلگران معتقدند که دکترین نظامی ایران بر پایه این منطق استوار شده است که اگر ایالات متحده و شرکای جهانی تمایلی به تداوم جنگ ندارند، باید سیادت دریایی ایران را به رسمیت بشناسند. کالین کانلی از MEI خاطرنشان می‌سازد که بازگشت ترافیک به حجم پیش از جنگ ماه‌ها به طول خواهد انجامید، زیرا شرکت‌های کشتیرانی و بیمه تا زمان دریافت تضمین‌های قوی و مین‌روبی کامل (که طبق ارزیابی‌ها ۴۰ تا ۵۰ روز زمان می‌برد)، از ورود به خلیج فارس امتناع خواهند کرد.^{۱۴}

۲/۲. صندوق بازسازی ۳۰۰ میلیارد دلاری و کوریدورهای اقتصادی

بند ششم تفاهم‌نامه از ایجاد یک طرح جامع با مشارکت شرکای منطقه‌ای برای بازسازی و توسعه اقتصادی ایران با رقمی بالغ بر ۳۰۰ میلیارد دلار سخن می‌گوید.^۶ با این حال، اجرای این طرح به شدت با تردید مواجه است. جی.دی. ونس، معاون رئیس‌جمهور آمریکا، تأکید کرده است که این مبلغ به صورت پول نقد نخواهد بود بلکه در قالب قراردادهای سرمایه‌گذاری توسط کشورهای شورای همکاری خلیج فارس (GCC) تأمین خواهد شد.^{۲۱} مرکز سوفان تحلیل می‌کند که کشورهای عربی، به ویژه امارات، که در طول جنگ هدف حملات مستقیم ایران قرار گرفتند، تمایل بسیار اندکی برای تزریق سرمایه به رژیمی دارند که زیرساخت‌های آن‌ها را نابود کرده است.^{۲۱}

از سوی دیگر، مؤسسه ناظر تحقیقاتی در هند (ORF) در تحلیلی از دلالت‌های مرتبه سوم این بحران، به تأثیر آن بر «کریدور

اقتصادی هند-خاورمیانه-اروپا» (IMEC) پرداخته است. بر اساس این ارزیابی، جنگ ۲۰۲۶ مفروضات اساسی درباره تاب‌آوری زیرساخت‌های متصل‌کننده خلیج فارس را از بین برد. سرمایه‌گذاران بخش خصوصی اکنون درک کرده‌اند که هرگونه پروژه‌ای که از مجاورت تنگه هرمز عبور کند، در معرض ریسک سیستماتیک قرار دارد. این امر موجب بازنگری ساختاری در جریان سرمایه‌های بین‌المللی و تغییر مسیر زنجیره‌های تأمین به سمت مسیرهای جایگزین خواهد شد.^{۲۳}

۳. پرونده هسته‌ای: غنی‌سازی تحت نظارت در برابر رفع تحریم‌ها

یکی از اهداف اصلی جنگ که واشنگتن و تل‌آویو آن را به عنوان یک نیاز وجودی مطرح می‌کردند، انهدام توانمندی‌های هسته‌ای ایران بود.^{۳۰} با این حال، یادداشت تفاهم ژوئن ۲۰۲۶ نه تنها ماشین هسته‌ای ایران را متوقف نمی‌کند، بلکه آن را به عنوان موضوعی برای دیپلماسی در طول ۶۰ روز آینده به رسمیت می‌شناسد.^۴ در بندهای ۷، ۸ و ۹ تفاهم‌نامه، ایران تنها تأکید می‌کند که به دنبال ساخت سلاح هسته‌ای نیست و وضعیت فعلی (Status Quo) را تا زمان دستیابی به توافق نهایی حفظ خواهد کرد. مهم‌ترین دستاورد اعلامی برای غرب در این سند، توافق بر سر تعیین تکلیف ذخایر اورانیوم غنی‌شده (از جمله ۴۴۰ کیلوگرم اورانیوم با غنای بالا) است که قرار است تحت نظارت آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در داخل خاک ایران «رقیق‌سازی» (Down-blended) شود.^۴

۳/۱. نقد اندیشکده‌ها بر رویکرد هسته‌ای واشنگتن

مؤسسات مطالعاتی این مکانیزم را یک عقب‌نشینی آشکار برای ایالات متحده می‌دانند. پیش از آغاز جنگ، واشنگتن مصمم بود که تمامی ذخایر مواد غنی‌شده باید از خاک ایران خارج شود و این کشور باید حق غنی‌سازی را برای دهه‌ها کنار بگذارد. اکنون، پذیرش رقیق‌سازی در داخل خاک ایران، از دیدگاه کمیته یهودیان آمریکا (AJC) و اندیشکده کارنگی، یک گام به شدت برگشت‌پذیر است که مسیر دسترسی ایران به بمب هسته‌ای را مسدود نمی‌کند.^۴ تحلیلگران کارنگی تأکید می‌کنند که پذیرش مذاکره بر سر «نیازهای هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران»، راه را برای چانه‌زنی‌های بی‌پایان تهران باز می‌گذارد. گونول تول از MEI نیز با رویکردی بدبینانه‌تر استدلال می‌کند که تجربه این جنگ ویرانگر، به احتمال زیاد محاسبات استراتژیک رهبران ایران را تغییر داده و آن‌ها را به این نتیجه رسانده است که تنها راه بازدارندگی قطعی در برابر تجاوزات آینده آمریکا و اسرائیل، عبور از آستانه هسته‌ای است. در این سناریو، تفاهم‌نامه فعلی تنها یک تنفس تاکتیکی برای ایران فراهم می‌کند تا ضمن رهایی از محاصره اقتصادی، به بازسازی تأسیسات زیرزمینی خود تحت پوشش «اقدامات امنیت فیزیکی و زیست‌محیطی» بپردازد.^{۱۲} همبستگی مستقیم لغو تحریم‌ها با حل و فصل پرونده هسته‌ای در متن توافق‌نامه گنجانده شده است (بندهای ۷ و ۸ کاملاً در هم تنیده‌اند). اما منتقدان (نظیر متیو لویت) استدلال می‌کنند که صدور معافیت‌های نفتی فوری در مرحله امضای تفاهم‌نامه، اهرم فشار غرب را پیش از آغاز مذاکرات دشوار تخلیه کرده است.^۴

۴. جبهه لبنان: پاشنه آشیل توافق و معمای «وحدت میدان‌ها»

شکنده‌ترین و پیچیده‌ترین بُعد یادداشت تفاهم ژوئن ۲۰۲۶، که پتانسیل نابودی کامل این معماری دیپلماتیک را در خود جای داده، وضعیت در جنوب لبنان است. بند اول تفاهم‌نامه به صراحت خواستار توقف دائمی عملیات نظامی در تمامی جبهه‌ها،

«به شمول لبنان» شده و بر حفظ حاکمیت و تمامیت ارضی این کشور تأکید ورزیده است.^۵ گنجاندن نام لبنان در این سند، یک پیروزی استراتژیک برای تهران محسوب می‌شود، زیرا نشان‌دهنده موفقیت دکترین «وحدت میدان‌ها» است. ایران با این کار نشان داد که حاضر نیست بدون تضمین امنیت ارزشمندترین نیروی نیابتی خود (حزب‌الله)، پای میز مذاکره با آمریکا بنشیند.^{۱۴}

۴/۱. مقاومت اسرائیل و تداوم خونریزی

با وجود امضای توافق توسط ایالات متحده، دولت اسرائیل (که بخشی از مذاکرات نبود) به شدت در برابر اجرای آن مقاومت کرد. اسرائیل کاتز، وزیر دفاع اسرائیل، بلافاصله اعلام کرد که تل‌آویو خود را ملزم به توافقات آمریکا و ایران در خصوص لبنان نمی‌داند و تا زمان پاکسازی کامل زیرساخت‌های تروریستی در جنوب لبنان و بازگشت امنیت به مرزهای شمالی، نیروهای ارتش اسرائیل (IDF) عقب‌نشینی نخواهند کرد.^{۳۳}

در روزهای پس از امضای تفاهم‌نامه، درگیری‌ها در لبنان شدت گرفت. در پی حملات پهپادی و راکتی حزب‌الله، چهار سرباز ارتش اسرائیل کشته شدند و متقابلاً حملات هوایی اسرائیل به شهرهایی مانند نبطیه و چوکی‌ن دست‌کم ۱۸ کشته برجای گذاشت.^{۳۴} این تبادل آتش باعث شد تا ایران اعزام هیئت مذاکره‌کننده خود به سوئیس را به حالت تعلیق درآورد و شرط پیشبرد مذاکرات هسته‌ای را خروج کامل اسرائیل از لبنان اعلام کند.^{۳۶}

۴/۲. تحلیل دلالت‌های ژئوپلیتیک بحران لبنان

ارزیابی اطلاعاتی ایالات متحده (همان‌طور که در گزارش‌های واشنگتن پست فاش شد) نشان می‌دهد که بنیامین نتانیاهو تحت فشار شدید داخلی قرار دارد. نظرسنجی مؤسسه INSS حاکی از آن است که ۷۰ درصد یهودیان اسرائیل از گسترش جنگ علیه حزب‌الله حمایت می‌کنند.^{۳۳} نتانیاهو به خوبی می‌داند که پذیرش آتش‌بس تحمیلی از سوی واشنگتن، بدون دستیابی به اهداف نظامی در لبنان، به معنای پایان حیات سیاسی او خواهد بود. در همین راستا، ایتامار بن گویر (وزیر امنیت ملی اسرائیل) با لحنی تند اعلام کرد که «تمام لبنان باید بسوزد».^{۳۴}

مرکز سوفان و مؤسسه MEI در تحلیل این وضعیت پیچیده استدلال می‌کنند که ایالات متحده بر سر یک دوراهی استراتژیک قرار گرفته است. از یک سو، اعمال فشار بیش از حد بر اسرائیل برای عقب‌نشینی، به معنای تسلیم در برابر استراتژی ایران و رها کردن یک متحد کلیدی است. از سوی دیگر، حمایت از ادامه جنگ در لبنان، مستقیماً تفاهم‌نامه با ایران را نابود کرده و خطر بازگشت به بحران جهانی انرژی و بسته شدن مجدد تنگه هرمز را در پی دارد.^{۱۴}

با افزایش فشارهای واشنگتن، نهایتاً در ساعت ۴ بعدازظهر روز ۱۹ ژوئن، یک آتش‌بس بسیار شکننده (با میانجی‌گری آمریکا و قطر) میان اسرائیل و حزب‌الله برقرار شد که دونالد ترامپ نیز مستقیماً از تل‌آویو خواسته بود آن را بپذیرد.^{۳۵} با این حال، تحلیلگران همچون فادی نیکولاس نزار تأکید می‌کنند که این آتش‌بس صرفاً یک چسب زخم موقت بر زخمی عمیق است. حفظ ساختار نظامی حزب‌الله در لبنان، مانع از توانمندسازی ارتش ملی و حاکمیت قانون در این کشور می‌شود و بستر را برای دور بعدی منازعات فراهم نگه می‌دارد.^{۱۴}

۵. چشم‌انداز آینده و نتیجه‌گیری استراتژیک

یادداشت تفاهم ژوئن ۲۰۲۶، بیش از آنکه یک معاهده صلح جامع باشد، یک «مکث ساختاریافته» و مدیریت بحران است که به منظور جلوگیری از فروپاشی اقتصاد بین‌الملل طراحی شده است.^۲ با ترکیب داده‌های میدانی و تحلیل‌های کارشناسی اندیشکده‌ها، دلالت‌های مرتبه دوم و سوم این رویداد را می‌توان به شرح زیر خلاصه کرد:

۱. **تغییر پارادایم بازدارندگی و قدرت نامتقارن:** جنگ ۱۱۰ روزه ثابت کرد که در دوران مدرن، قدرت نظامی متعارف (جنگنده‌ها و ناوگان‌های غربی) به تنهایی قادر به تحمیل اراده سیاسی نیست. ایران با استفاده از موقعیت ژئواستراتژیک خود در تنگه هرمز و بهره‌گیری از شبکه نیابتی‌اش، موفق شد دکترین «بازدارندگی از طریق هزینه اقتصادی جهانی» را به اثبات برساند.^{۱۴} این الگو، معماری امنیتی آینده خاورمیانه را برای دهه‌ها تحت تأثیر قرار خواهد داد.

۲. **فرسایش ائتلاف غرب و چرخش به سمت استقلال امنیتی در اروپا و اسرائیل:** این بحران، بی‌اعتمادی عمیقی میان واشنگتن و متحدانش ایجاد کرد. در حالی که اروپا به دنبال ایجاد ساختارهای امنیتی دریایی مستقل از فرماندهی آمریکا است، تل‌آویو نیز به این نتیجه استراتژیک رسیده که در مقابله با تهدیدات وجودی، نباید به دیپلماسی واشنگتن که متأثر از قیمت داخلی بنزین و چرخه انتخابات است، متکی باشد.^{۱۵} شکاف در اتحاد ایالات متحده-اسرائیل، راه را برای سیاست‌های مستقلانه‌تر و رادیکال‌تر در تل‌آویو هموار خواهد کرد.^{۱۶}

۳. **آینده لرزان دیپلماسی ۶۰ روزه:** دوره شصت روزه تعیین شده برای دستیابی به توافق نهایی، آکنده از مین‌های دیپلماتیک است. ابهام در وضعیت حقوقی تنگه هرمز (و اصرار ایران بر دریافت حق خدمات پس از روز شصتم)، نامشخص بودن منابع مالی صندوق ۳۰۰ میلیارد دلاری، و تفسیرهای متناقض از رقیق‌سازی اورانیوم و وضعیت حزب‌الله، همگی عواملی هستند که پتانسیل انفجار در میز مذاکرات ژنو را دارند.^{۱۷}

در نهایت، یادداشت تفاهم اسلام‌آباد پیروزی نسبی برای دیپلماسی اجبارآمیز ایران و عقب‌نشینی عمل‌گرایانه هژمون غربی است. با این حال، تا زمانی که ریشه‌های ساختاری منازعه—یعنی جاه‌طلبی‌های هسته‌ای، معماری امنیتی منطقه‌ای و رقابت‌های ژئوپلیتیک—در یک چارچوب جامع و بدون ابهام حل و فصل نشوند، شبح جنگ همچنان بر فراز خاورمیانه و اقتصاد جهانی سایه خواهد افکند. این تفاهم‌نامه جنگ را پایان داد، اما بسترهای بحران را دست‌نخورده باقی گذاشت.

Works cited

۱. ۲۰۲۶ Iran war - Wikipedia, https://en.wikipedia.org/wiki/۲۰۲۶_Iran_war
۲. Reflecting on the US-Iran Peace Agreement of ۲۰۲۶ | Mohamed Chtatou - The Blogs, <https://blogs.timesofisrael.com/reflecting-on-the-us-iran-peace-agreement-of-۲۰۲۶/>
۳. The ۶۰-Day Test: What Iran's Agreement with the United States Really Means - TIME, <https://time.com/article/۲۰۲۶/۰۶/۱۹/iran-united-states-agreement-nuclear-program-war-israel-lebanon/>
۴. US-Iran deal takeaways: reopening the strait of Hormuz, waived oil sanctions and Lebanon, <https://www.theguardian.com/world/۲۰۲۶/jun/۱۷/us-iran-deal-trump>
۵. Text of US-Iran memorandum released, <https://www.iranintl.com/en/۲۰۲۶۰۶۱۷۷۱۹۲>
۶. U.S.-Iran Interim Agreement: Implications for the Maritime Industry and Oil Trade |

- Insights, <https://www.hklaw.com/en/insights/publications/۲۰۲۶/۰۶/us-iran-interim-agreement-implications-for-the-maritime-industry>
۷. AJC Statement on U.S.-Iran Memorandum of Understanding - American Jewish Committee, <https://www.ajc.org/news/ajc-statement-on-us-iran-memorandum-of-understanding>
 ۸. ANALYSIS | Iran, U.S. deal: What you need to know, <https://www.cbc.ca/news/world/iran-us-war-agreement-mou-۹,۷۲۳۵۱۹۷>
 ۹. Emerging U.S. Iran Memorandum of Understanding and Implications for Sanctions and Nuclear Negotiations | Herbert Smith Freehills Kramer - JDSupra, <https://www.jdsupra.com/legalnews/emerging-u-s-iran-memorandum-of-۷۲۴۶۱۱۲/>
 ۱۰. First steps in peace deal demand far more from U.S. than Iran, <https://www.washingtonpost.com/world/۲۰۲۶/۰۶/۱۸/first-steps-peace-deal-demand-far-more-us-than-iran/>
 ۱۱. Iran Update Special Report, June ۱۶, ۲۰۲۶ | ISW, <https://understandingwar.org/research/middle-east/iran-update-special-report-june-۱۶-۲۰۲۶/>
 ۱۲. The Latest Iran Deal Ignores the Lessons of the Past, <https://carnegieendowment.org/emissary/۲۰۲۶/۰۶/iran-deal-nuclear-weapons-clarity-history>
 ۱۳. Proliferation News ۶/۱۸/۲۶, <https://carnegieendowment.org/programs/nuclear-policy/proliferation-news/proliferation-news-۶۱۸۲۶>
 ۱۴. Experts React: The US and Iran Reach an Agreement - Middle East Institute, <https://mei.edu/experts-react-the-us-and-iran-reach-an-agreement/>
 ۱۵. The Imposition of a Ceasefire in the Lebanese Arena Is Not Only Negative for Israel, https://www.inss.org.il/social_media/the-imposition-of-a-ceasefire-in-the-lebanese-arena-is-not-only-negative-for-israel/
 ۱۶. Iran-US MoU a setback, what are the options now for Israel, and for Netanyahu, <https://indianexpress.com/article/explained/explained-global/iran-us-mou-options-for-israel-netanyahu-۱۰۷۴۶۴۹۸/>
 ۱۷. Where Israel stands nearly three years after Oct. ۷ attack | The Jerusalem Post, <https://www.jpost.com/middle-east/article-۸۹۹۷۵۴>
 ۱۸. The US-Iran memorandum of understanding nods to international law. Can that be taken seriously? | Chatham House, <https://www.chathamhouse.org/۲۰۲۶/۰۶/us-iran->

[memorandum-understanding-nods-international-law-can-be-taken-seriously](#)

۱۹. Hormuz hold'em: How to stop the US-Iran crisis in the strait, <https://ecfr.eu/article/hormuz-holdem-how-to-stop-the-us-iran-crisis-in-the-strait/>
۲۰. Only one in ۱۰ Europeans now see US as an ally, survey suggests | Nato - The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/۲۰۲۶/jun/۱۰/only-one-in-۱۰-europeans-now-see-us-as-an-ally-survey-suggests>
۲۱. The Global Role in Implementing the U.S.-Iran Agreement - The Soufan Center, <https://thesoufancenter.org/intelbrief-۲۰۲۶-june-۱۸/>
۲۲. The Iran war in seven charts, <https://www.ft.com/content/f۰۹۴۶۸d۷-a۳c۴-۴۹۵۶-۹a۵۴-۹۵۸۴۵۰۱bdda۳?syn-۲۵a۶b۱a۶=۱>
۲۳. The Paradox of Resilience: IMEC and the Iran Conflict - ORF Middle East, <https://orfme.org/expert-speak/the-paradox-of-resilience-imec-and-the-iran-conflict/>
۲۴. What's in the ۱۴-point US-Iran peace plan? - DW, <https://amp.dw.com/en/whats-in-the-۱۴-point-us-iran-peace-plan/a-۷۷۵۹۵۵۶۳>
۲۵. Iran Update Special Report, June ۱۸, ۲۰۲۶ | ISW, <https://understandingwar.org/research/middle-east/iran-update-special-report-june-۱۸-۲۰۲۶/>
۲۶. Iran Update Special Report, June ۱۵, ۲۰۲۶ | ISW, <https://understandingwar.org/research/middle-east/iran-update-special-report-june-۱۵-۲۰۲۶/>
۲۷. Iran Update Special Report, June ۱۳, ۲۰۲۶ | ISW, <https://understandingwar.org/research/middle-east/iran-update-special-report-june-۱۳-۲۰۲۶/>
۲۸. 'It's signed': US-Iran MoU officially finalized after both sides digitally sign agreement, <https://timesofindia.indiatimes.com/world/middle-east/its-signed-us-iran-mou-officially-finalized-after-both-sides-digitally-sign-agreement/articleshow/۱۳۱۸۱۴۸۷۹.cms>
۲۹. Read the ۱۴-point memorandum of understanding between the United States and Iran, <https://www.militarytimes.com/news/pentagon-congress/۲۰۲۶/۰۶/۱۷/read-the-۱۴-point-memorandum-of-understanding-between-the-united-states-and-iran/>
۳۰. US and Iran sign initial deal to end war, ease sanctions and open strait as nuclear talks continue, <https://apnews.com/article/iran-us-israel-war-oil-deal-june-۱۷-۲۰۲۶-۱۹۶۵۲۴۶۱۱b۷۰۴c۰a۹۹۱bf۱۵bc۹a۴b۹>

۳۱. Iran nuclear monitor: Month by month - European Council on Foreign Relations,
<https://ecfr.eu/special/iran-nuclear-monitor/>
۳۲. What are the ۱۴ points in the Iran-US MoU?,
<https://www.trtworld.com/article/۵۸۴۶۶۴add۴۳>
۳۳. Netanyahu's Lebanon War Challenges U.S.-Iran Ceasefire,
<https://www.chosun.com/english/world-en/۲۰۲۶/۰۶/۲۰/MGTGW۲QUPNEALBH۳۳GRVZR۳TTI/>
۳۴. Israel and Hezbollah renew ceasefire after deadly flareup disrupts opening of Iran talks,
<https://www.theguardian.com/world/۲۰۲۶/jun/۱۹/israel-hezbollah-renew-ceasefire-lebanon-us-iran-agreement>
۳۵. Israel 'remains firmly committed' to ceasefire but will continue occupation of southern Lebanon,
<https://www.washingtonexaminer.com/news/world/۴۶۱۷۲۶۴/israel-ceasefire-continue-occupation-lebanon/>
۳۶. U.S.-Iran deal signing sets stage for nuclear negotiations, but initial talks in Switzerland postponed,
<https://www.cbsnews.com/live-updates/iran-war-trump-us-deal-strait-of-hormuz/>
۳۷. Israel and Hezbollah Agree to Cease-Fire, U.S. Official Says - TIME,
<https://time.com/article/۲۰۲۶/۰۶/۱۹/israel-hezbollah-ceasefire-us-iran-peace-talks-strikes/>
۳۸. Opening round of US-Iran talks canceled as Tehran said to demand halt to Lebanon fighting,
<https://www.timesofisrael.com/first-round-of-us-iran-talks-in-switzerland-called-off-clouding-prospects-for-lasting-truce/>
۳۹. Netanyahu avoided criticizing the Iran MoU in talks with US officials - Channel ۱۲,
<https://www.iranintl.com/en/۲۰۲۶۰۶۱۸۶۵۸۸>
۴۰. US-Iran talks in Switzerland are postponed as Israel, Hezbollah enter ceasefire,
<https://www.foxnews.com/live-news/us-iran-peace-deal-nuclear-talks-postponed-israel-lebanon-conflict-june-۱۹>
۴۱. Avoiding the Knife Fight: Defeating Iran's Strait Strategy,
<https://besacenter.org/avoiding-the-knife-fight-defeating-irans-strait-strategy/>